

دیپلماسی سلامت: مسئولیتی علمی در مواجهه با بحران های نظامی

فاطمه مسعودی^۱

دریافت مقاله: ۱۴۰۴/۰۴/۰۸ ارسال مقاله به نویسنده جهت اصلاح: ۱۴۰۴/۰۴/۱۱ دریافت اصلاحیه از نویسنده: ۱۴۰۴/۰۴/۱۶ پذیرش مقاله: ۱۴۰۴/۰۴/۱۷

چکیده

حملات اخیر رژیم اسرائیل به خاک ایران، که زیرساخت های حیاتی سلامت از جمله بیمارستان ها، مراکز بهداشتی، آمبولانس ها و نیروهای امدادی را هدف قرار داد، نقضی آشکار بر اصول بنیادین سلامت به عنوان یک حق انسانی است. این مقاله، با رویکردی انتقادی و مسئولانه، خواستار ایفای نقش فعال تر مجلات علمی در مستندسازی این فجایع، حمایت از نظام سلامت و تقویت دیپلماسی سلامت در بزنگاه های بحرانی است. از جمله اقدامات پیشنهادی، می توان به انتشار شماره ای ویژه درباره «سلامت در بحران های نظامی»، دعوت از متخصصان حوزه های مرتبط برای نگارش مقاله، و تهیه سرمقاله ای روشنگرانه در حمایت از حق سلامت اشاره کرد.

واژه های کلیدی: دیپلماسی سلامت، حملات نظامی، سلامت در جنگ، زیر ساخت های سلامت، حقوق سلامت

ارجاع: مسعودی ف. دیپلماسی سلامت: مسئولیتی علمی در مواجهه با بحران های نظامی. *مجله دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان*، سال ۱۴۰۴، دوره ۲۴ شماره ۶، صفحات: ۵۷۸-۵۷۵

مقدمه

سردبیر محترم

در سال های اخیر، مفهوم «دیپلماسی سلامت» از یک واژه تخصصی، به ضرورتی حیاتی در مدیریت بحران های انسانی بدل شده است. سازمان جهانی بهداشت تصریح می کند که سلامت، پلی است میان امنیت انسانی و عدالت اجتماعی و باید در همه موقعیت ها، به ویژه در درگیری های نظامی، محترم شمرده شود (۱). با این حال، در جهان امروز، حمله به مراکز درمانی به یک الگوی هشداردهنده بدل شده است که مستقیماً بنیان های اخلاقی بشریت را به چالش می کشد (۲).

مطالعات نشان داده اند که حملات هدفمند به زیرساخت های بهداشتی، نقض آشکار حقوق بین الملل بشردوستانه محسوب می شود و آثار بلندمدتی بر سلامت روانی، اعتماد اجتماعی و کارآمدی نظام سلامت برجای می گذارد (۳، ۴). از سوریه و اوکراین تا افغانستان، شواهد گویای این واقعیت تلخ اند که سکوت علمی در برابر چنین فجایعی، خود بخشی

از بحران است (۵). در مقاله ای از مجله JAMA که بر مسئولیت اخلاقی علم در مواجهه با بحران ها تأکید دارد، آمده است: «علم، اگر در لحظه ای چنین حیاتی به کار گرفته نشود، چه زمانی باید ایفای نقش کند؟» (۶) در ماه های اخیر، ایران شاهد یکی از تلخ ترین رخدادهای خود در دهه های گذشته بوده است؛ حملاتی مستقیم و بی رحمانه از سوی رژیم اسرائیل که زیرساخت های حیاتی سلامت را در چندین استان هدف قرار داد. بیمارستان ها، مراکز بهداشتی، پایگاه های اورژانس، آمبولانس ها و حتی نیروهای امدادی از گزند این حملات در امان نمانده اند. گزارش های رسمی حاکی از آسیب مستقیم به مراکزی چون بیمارستان امام خمینی (دزفول)، فارابی (کرمانشاه)، ولیعصر (ایلام)، و لبافی نژاد (تهران) است؛ همچنین چندین دستگاه آمبولانس منهدم و تعدادی از نیروهای هلال احمر جمهوری اسلامی ایران نیز شهید شده و یا آسیب دیده اند (۷، ۸). در چنین شرایطی، سکوت جامعه علمی و پزشکی نه تنها توجیه ناپذیر، بلکه خطرناک است. در این میان، نقش مجلات علمی - به ویژه در سطح ملی - صرفاً به انتشار مقالات محدود نمی شود، بلکه شامل صیانت از

۱- (نویسنده مسئول) کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع رسانی پزشکی، مرکز توسعه تحقیقات بالینی، بیمارستان شهید بهشتی، دانشگاه علوم پزشکی قم، قم، ایران

تلفن: ۰۲۵-۳۶۱۲۲۲۴۸، پست الکترونیکی: f.masodi@muq.ac.ir

کرامت انسانی، ثبت واقعیت های بحران، دفاع از حق سلامت و بازنمایی دردهای فرودستان نیز هست.

مجله علمی پزشکی رفسنجان، به عنوان رسانه ای دانشگاهی و مورد وثوق جامعه پزشکی کشور، می تواند با شجاعت و درایت، نقشی راهبردی در مستندسازی، آگاهی بخشی و پیشبرد دیپلماسی سلامت ایفاء کند. لذا شایسته است سردبیر مجله علمی رفسنجان در این برهه حساس ابتکار عمل را در دست گیرد و با جسارت و مسئولیت پذیری پیش قدم شود و اقدامات زیر را در اولویت قرار دهد:

دعوت رسمی از متخصصان سلامت، حقوق، امداد و سیاست گذاری عمومی برای نگارش نامه ها، گزارش ها و مقالات تحلیلی درباره تبعات انسانی و حقوقی این حملات.

برنامه ریزی برای انتشار یک شماره ویژه با محوریت «دیپلماسی سلامت در بحران های نظامی» یا «سلامت در سایه جنگ». این شماره می تواند بستری برای روایت هایی باشد که در غیاب رسانه های آزاد، بی صدا مانده اند.

تهیه سرمقاله ای روشنگرانه و مسئولانه از سوی شما برای اعلام موضع علمی مجله در دفاع از حق سلامت و محکومیت صریح حمله به مراکز

درمانی، با ارجاع به اصول بنیادین حقوق بشر و سازمان جهانی بهداشت. تشکیل پرونده مستند علمی با همکاری دانشگاه های علوم پزشکی کشور جهت گردآوری داده ها، مستندات و روایت های حرفه ای از آسیب های وارده به نظام سلامت. ایجاد ارتباط با مجلات هم راستا در سطح بین المللی برای انتشار همزمان یادداشت ها یا مقالاتی با رویکرد دیپلماسی سلامت و حمایت از سلامت غیرنظامیان در درگیری ها.

مشارکت نویسندگان:

- طراحی ایده: فاطمه مسعودی
- روش کار: فاطمه مسعودی
- جمع آوری داده ها: فاطمه مسعودی
- تجزیه و تحلیل داده ها: فاطمه مسعودی
- نظارت: فاطمه مسعودی
- مدیریت پروژه: فاطمه مسعودی
- نگارش - پیش نویس اصلی: فاطمه مسعودی
- نگارش - بررسی و ویرایش: فاطمه مسعودی

References

1. Kickbusch I, Liu A. Global health diplomacy—reconstructing power and governance. *Lancet* 2022;399(10341):2156–66.
2. Rubenstein LS, Bittle MD. Responsibility for protection of medical workers and facilities in armed conflict. *Lancet* 2010;375(9711):329–40.
3. Hameed MA, Rahman MM, Khanam R. The health consequences of civil wars: evidence from Afghanistan. *BMC Public Health* 2023;23:154.
4. Fouad FM, Sparrow A, Tarakji A, Alameddine M, El-Jardali F, Coutts AP, et al. Health workers and the weaponisation of health care in Syria: a preliminary inquiry for The Lancet–American University of Beirut Commission on Syria. *Lancet* 2017;390(10111):2516–26.

5. Conley B, de Waal A. The purposes of starvation: historical and contemporary uses. *J Int Crim Justice* 2019;17(4):699–722.
6. Berwick DM. The moral determinants of health. *JAMA* 2020;324(3):225–6.
7. Iran documents Israeli attacks on medical personnel. Tasnim News Agency 2025 Jul 12 [cited 2025 Sep 19]. Available from: <https://www.tasnimnews.com/en/news/2025/07/12/3352741>.
8. Howard S. Hospitals are targeted and destroyed as Israel-Iran war hits healthcare. *BMJ* 2025; 389: r1320

Health Diplomacy: A Scientific Responsibility in Addressing Military Crises

Fateme Masoudi¹

Received: 29/06/25 Sent for Revision: 02/07/25 Received Revised Manuscript: 07/07/25 Accepted: 08/07/25

The recent attacks by the Israeli regime on Iranian territory, which targeted critical health infrastructure including hospitals, health centers, ambulances, and emergency personnel, constitute a clear violation of the fundamental principle that health is a basic human right. This article, adopting a critical and responsible stance, calls for a more active role by scientific journals in documenting such atrocities, supporting health systems, and strengthening health diplomacy in times of crisis. Proposed actions include publishing a special issue on "Health in Armed Conflicts," inviting experts from relevant fields to contribute articles, and preparing an illuminating editorial in defense of the right to health.

Keywords: Health Diplomacy, Military Attacks, Health in War, Right to Health

Authors' contributions:

- **Conceptualization:** Fatameh Masoudi
- **Methodology:** Fatameh Masoudi
- **Data collection:** Fatameh Masoudi
- **Formal analysis:** Fatameh Masoudi
- **Supervision:** Fatameh Masoudi
- **Project administration:** Fatameh Masoudi
- **Writing – original draft:** Fatameh Masoudi
- **Writing – review & editing:** Fatameh Masoudi

Citation: Masoudi F. Health Diplomacy: A Scientific Responsibility in Addressing Military Crises. *J Rafsanjan Univ Med Sci* 2025; 24 (6): 575-8. [Farsi]

¹- MSc in Medical Library and Information Science, Clinical Research Development Center, Shahid Beheshti Hospital, Qom University of Medical Sciences, Qom, Iran, ORCID: 0000-0002-5167-3825
(Corresponding Author) Tel: (025) 36122248, E-mail: f.masodi@muq.ac.ir